

## ВОЛИНЬ

(СТЕНД 26)

У верхній частині стенду розміщена карта–схема Волині, на якій умовними знаками позначені: селянські повстання з назвами населених пунктів і років, у яких відбувались повстання, наявні в повітах підпільні повстанські організації, повстанські загони, райони, охоплені стихійними виступами («волинками»), та райони діяльності загонів самооборони. У центрі стенду подаються статистичні дані про кількість осередків опору в губернії (обведено червоною рамкою).

До 1917 року Волинська губернія належала царській Росії. З 1922 р., у відповідності до Ризького договору, частина території губернії включно з Луцьком увійшла до складу Польщі, як Волинське воєводство. Губернським центром другої частини Волинської губернії стає Житомир.

Житомирська область була створена в 1937 р. відповідно до адміністративної реформи шляхом розукрупнення Київської і Вінницької областей. Область ділиться на дві частини: Північно–Поліську, яка включає в себе 24 райони, і Південно–Степову з 11–ма районами. До 1939 р. область за своїм територіальним розташуванням була прикордонною з Польщею. Протяжність кордону становила 170 км.

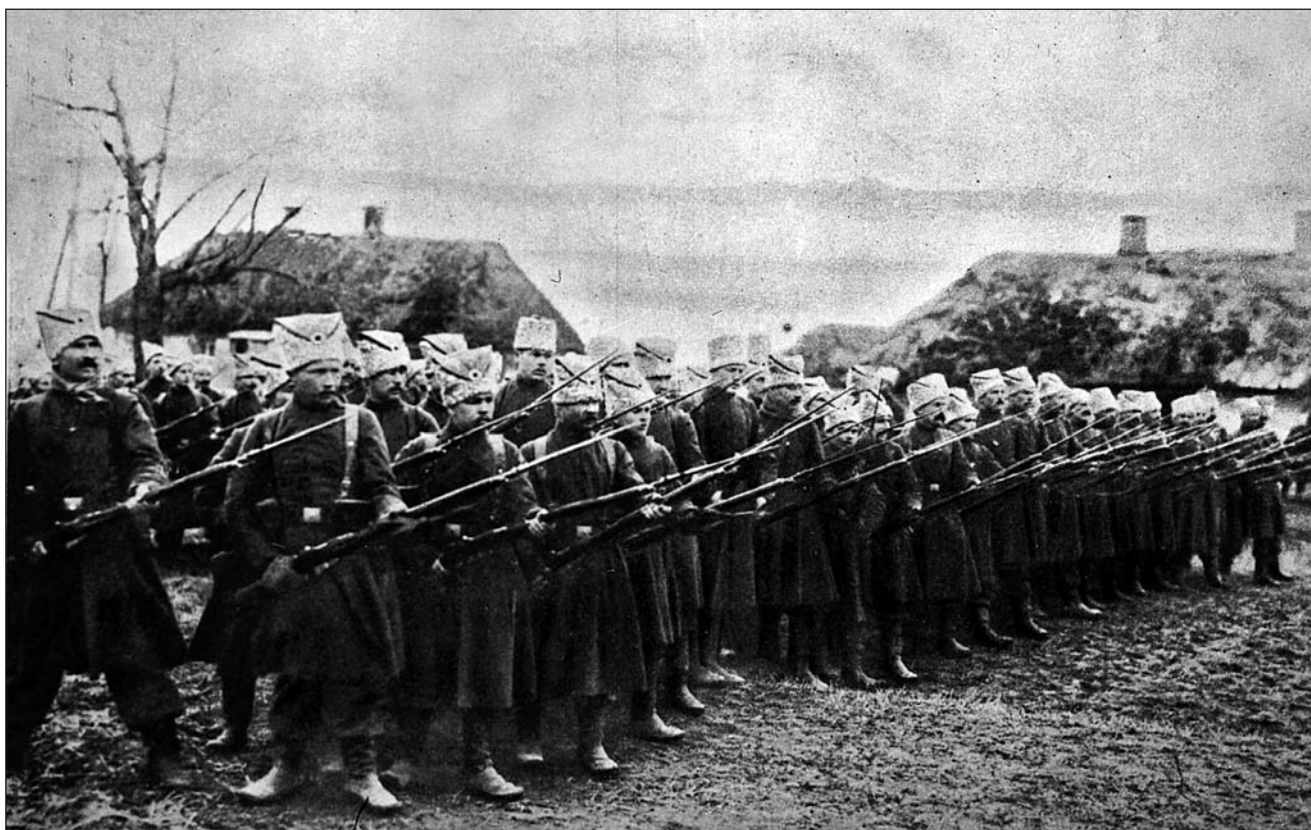
У період 1918–1920 рр. на Волині деякий час перебували німецькі та польські війська. Після оку-

пації України військами російських більшовиків значна частина бійців Армії УНР осіла на території Волині, де в подальшому вони створювали підпільні організації та формували селянські повстанські загони.

Також у Житомирі та повітах і волостях діяли організації та осередки російських меншовиків, соціалістів–революціонерів, ПОВ, сіоністів та інших об'єднань національних меншин. У бюлетені Звягельського повітового Інформаційного бюро від 9 січня 1919 року зазначалося: *«В м.Житомир місцеві чорносотенці на чолі з Ястрембським із жидівських недоростків образували совіти козацьких, робітничих та селянських депутатів. Вони активно агітують проти влади Директорії УНР»*

Найактивнішими були українські національні політичні угруповання, які відкрито, а після 1920 р. — підпільно вели боротьбу з російськими окупантами.

21 березня 1921 р. в Києві було створено Центральний Український Повстанський Комітет (Цупком). Аналогічні повстанками почали створюватись у повітах та волостях губерній. Ними, як правило, керували відомі вже в повстанському русі попередніх років отамани. 12 квітня 1921 р. головою Радомишльського повстанкому розпорядженням С. Петлюри був призначений вже відомий отаман Юліан Мордалевич. 24 травня 1921 р. Ю. Мордалевича



Дивізія Синьожупанників — гетьманське військо  
1918 р.



**Юліан Мордалевич,**  
голова Радомишльського  
українського повстанського  
комітету, начальник  
Другої повстанської групи  
військ УНР

С. Дукельский «ЧК на Украине».  
Державне видавництво України  
1923 р., с. 82, 83.  
Передрук з додатками,  
Едмонтон–Канада, 1989 р.

## ДО ЖИДІВСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ

Радомський районний український повстанський комітет  
проводить боротьбу за незалежність України.  
Жиди – як нація не наші вороги.

**Ми закликаємо все жидівське населення  
не підтримувати більшовицько-комуністичної  
влади і не вступати у ряди червоноармійців.**

**Ми ж всіма засобами постараємося  
забезпечити вам спокій і мирне життя.**

**Ми не допустимо погромів і грабунків.**

**Але поведьте себе так,  
щоб не розпалювати апетитів  
до помсти у повстанців  
не дати приводу до небажаної розправи  
за ворожі виступи  
проти незалежної української держави.**

**Зрозумійте у своїх же інтересах,  
що боротьба українців за незалежність  
ведеться не на шутку  
і рано чи пізно вона досягне свого.**

Голова Радомського українського  
повстанського комітету

**Ю. Мордалевич**

Члени:

**В. Павловський, А. Зелений,  
М. Глущенко, С. Даниленко.**

Секретар

**П. Омельчук**

2 липня 1920 р.

призначено командувачем Другою повстанською групою військ. Вже в першій половині травня до Цупкому та місцевих повстанкомів для зміцнення їх кадрового потенціалу з закордону прислано групу військових спеціалістів. До Ю. Мордалевича прибув Тихон Бесарабенко, як отаман повстанських куренів Таращанського, Сквирського і Бердичівського повітів.

Завдяки організаторським здібностям Мордалевича осередки Радомишльського повстанкому поширили свою діяльність і на територію Київщини і Поділля. Ось як характеризували Радомишльський повстанком більшовики:

*«Радомишльський районний повстанческий комитет проводил работу на территории четырех уездов. Комитет имел свои органы более, чем в 100 пунктах и был посредником между этими пунктами, губповстанкомом и Цупкомом». К моменту прихода польско-петлюровских войск комитет приступил к формированию повстанческой группы*

*под руководством Мордалевича, причом для идейной и организационной работы комитет намеривался привлечь больше украинской интеллигенции. Комитет объединил и подчинил себе все повстанческие группы и организации на линии железной дороги между станциями Киев–Коропестень и Киев–Козятин.»*

(ГДА СБУ. Ф.13, спр.№ 451, арк. 22.)

У 1918–1924 рр. на Волині діяло ряд чисельних повстанських загонів: Тютюнника, Мордалевича, Соколовського, Шепеля, Гальчевського, Закусила (район Базару), Прокопенка, Валушки, Загін «Вільного козацтва» Бердичівський повіт, Прейзера, Сака, Мельника, Коростень — Балах–Балаховича, Солов'я, Марусі, Струка, Лисиці, Діденка, Бесараба, Заїки, Авери, Огородника, Журавського, Гарася та ін., які формувалися і поповнювались за рахунок місцевого населення. Загін Гарася діяв до 1931 р.

**Шепель Яків**, повстанський отаман, комадучач 6-м повстанським районом. Загинув у 1921 р. при переході кордону



**Мудренко Гаврило**, повстанець загону Шепеля, амністований у 1922 р., в 1929 р. засуджений до розстрілу



**Брати Борис та Іван Валенто**, повстанці загону Шепеля, амністовані у 1921 р., арештовані й розстріляні в 1930 р.



**Паньковський (стоїть)** — ад'ютант отамана Шепеля



**Крючковський Леонід** — отаман «Крюк» (у центрі), командир 60-ї бригади Червоного козацтва, постачав повстанцям оперативні матеріали, медикаменти, проводив агітаційну роботу по переходу бригади на бік повстанців. Зарештований разом з ад'ютантом, який вбив комісара бригади. Обидва засуджені до страти 15.10.1921 р.

Загалом всі повстанські утворення, що діяли на Волині, ставили за мету визволення України від більшовиків і створення самостійної Української держави. Для здійснення цієї мети в 1922–1923 рр. була створена Волинська Повстанська Армія (ВПА), яка підняла збройне повстання проти радянської влади. ВПА була ліквідована більшовицькими військами в 1924 р.

У 1920 р. під час наступу Армії УНР і польських частин, за підтримки місцевого населення союзні війська майже без боїв пройшли через Волинь до Києва. Протягом 1919–1920 рр. на Волині всі повіти

У. С. С. Р.

Выписка из протокола № 1. 40

ВОЛЫНСКАЯ

Заседания Коллегии

ГУБЕРНИСКАЯ ЧРЕЗВЫЧ. КОМИССИЯ

Волинск, Губ. Чрезвыч. Комис.

во борьбе с контр-револ., спекул., преступлен. по должн. и бандит.

Октября месяца 30 дня 1920 года.

— о о —

По делу гр. МОДЕСТОВА Ник. Вас. и ВОНСИКА Ник. Федор.

обвиняемых в восстании против Сов. Власти:

ПОСТАНОВЛЕНИЕ:

№№ по порядку	СЛУШАЛИ:	ПОСТАНОВИЛИ:
I.	Дела за № № 26 и 27 бывш. полковника МОДЕСТОВА Ник. Вас. и ВОНСИКА Ник. Федор. обвиняемых в восстании против Советской Власти.	В виду доказательности преступления применить к гр. МОДЕСТОВУ Ник. Вас. 57 лет и ВОНСИКУ Ник. Федор. 57 лет высшую меру наказания. Вещи отобраны при аресте конфисковать.

Волинск

Подлинный подписали Т. Т. ВАСКАРОВ, ДИТВИНОВ

ВОЛЖИН

С подлинным верно:

Секретарь комиссии /ВОЛЖИН/

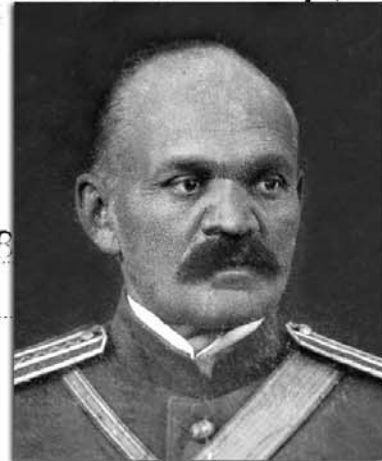
г. Житомир, Октября м-ца 30 дня 1920 г.

Настоящая копия постановления подлежит вручению

на предмет представления в \_\_\_\_\_ часть для получения \_\_\_\_\_



*Лидияда Столом*  
*С. А. Зингер*



Модестов Микола — комендант Новоград-Волинського, у 1919 р. розстріляний за підтримку повстання ДАЖО, спр. 19497-оф, арк. 37, 40. Публікується вперше.

були охоплені селянськими антибільшовицькими повстаннями. Під контролем повстанців перебувала майже вся губернія. Під час повстання у Новоград-Волинську на бік повстанців отамана Соколовського перейшов комендант міста, полковник старої царської армії Модестов.

Найбільш відомими повстанськими діячами Волині були отамани Соколовські. Вся багатодітна родина Соколовських боролась з більшовицькими окупантами. Першим створив і очолив повстанський загін Олекса Соколовський. Молодий отаман загинув 5 січня 1918 р. під час Коростишівського

# ПРИКАЗЪ

*Начальника Новоградволинскаго Гарнизона.*

11 Юля 1919 года г. Новоградволинскъ.

**№ 10**-й.

Волею возставшаго Народа 8 сего Юля, отрядом повстанцев, подь моею командой въ Новоград-Волинскъ и его окрестностях свергнута власть большевиковъ-коммунистовъ, съ ихъ палачами-чрезвычайками, посягавшими не только на завоеванную свободу Народа, но и на самое Святое каждого върующаго в Бога Христіанина—на Религію, Святыя Иконы и Храмы.

Для защиты отъ новаго нашествія палачей-коммунистовъ необходимо немедленно сформировать вооруженныя дисциплинированныя воинскія части изъ среды возставшаго Христіанскаго Народа.

**Для чего во имя великаго народнаго дѣла ОБЪЯВЛЯЮ МОБИЛИЗАЦІЮ, по которой призвать:**

1) Солдатъ Христіанъ рядового и ефрейторскаго званія сроков службы 1912 по 1916 г. включительно, т. е. родившихся въ 1890 по 1894 годъ включительно, а унтер-офицерскихъ званій и сверх-срочныхъ сроковъ службы 1907 по 1916 годъ включительно, т. е. родившихся въ 1886 по 1894 г.г. включительно.

2) Обер-офицеровъ до 50 лѣтняго возраста и Штаб-офицеровъ до 55 лѣтняго возраста включительно. Добровольцы же офицеры принимаются всѣхъ возрастовъ.

3) Всѣ призываемые по сему приказу должны явиться въ г. Новоградволинскъ въ Управление уѣзднаго Воинскаго Начальника немедленно по полученіи сего приказа на мѣстах, хорошо одѣтыми, обутыми и съ оружіемъ и патронами въ рукахъ. Если у кого изъ призываемыхъ не окажется оружія и патроновъ, то мѣстныя сельскія власти должны взять таковыя у лицъ неподлежачихъ призыву и передать призываемымъ.

4) Сельскимъ властямъ озаботиться, чтобы съ каждой волости было доставлено на сборный пунктъ Воинскаго Начальника необходимое количество продуктовъ для довольствія призываемыхъ, главнымъ образомъ: муки или зерна, крупы, сала и картофеля, за каковыя продукты Воинскимъ Начальникомъ будутъ уплачены деньги по стоимости, каковая будетъ опредѣлена самими сельскими властями.

5) Для снабженія формируемыхъ частей повозками и лошадыми поставить отъ еврейскаго населенія г. Новоград-Волинска и уѣзда 50 повозокъ съ упряжью в полной исправности и 250 лошадей.

Надѣюсь, что христіане всѣхъ Народностей, кому дорога действительная свобода, ихъ религія, Святыя Иконы и Храмы, откликнутся на сей призывъ и восстанутъ въ единодушную борьбу, какою окажется въ дѣлѣ обороны отъ бывшихъ тирановъ свою посильную помощь, ятъ кто можетъ.

Призывъ сей является кратковременной мѣрой до возстановленія на мѣстахъ безопасности и порядка и учрежденія Центральной Народной Власти.

*Начальникъ Гарнизона Погорѣловъ.*

*Представители: с. Романовки М. Савченко-Левченко.*

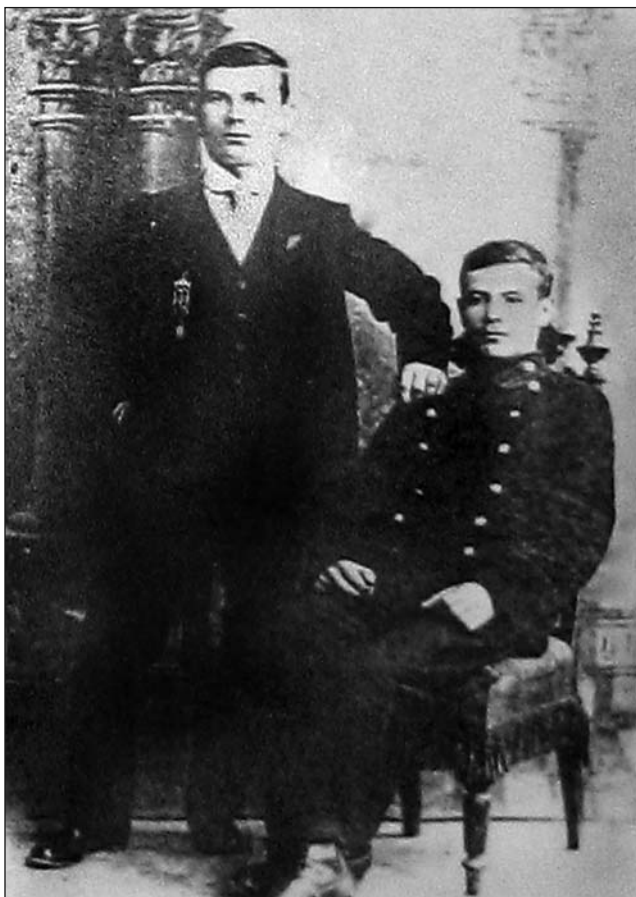
*„ Слободки Вейнякъ*

*„ села Орены и коланди Лидовки Парфенюкъ.*

*„ села Андреевичи Л. Слобожанюкъ.*

*„ Д. Паламарчюкъ.*





**Соколовський Дмитро** (сидить), повстанський отаман, разом з братами Олексом та Василем очолювали повстанські загони, загинули в боях з більшовиками

повстання. Старший брат Дмитро, вчитель за професією, колишній прапорщик царської армії і активний член Радомишльського осередку соціалістів–революціонерів, перебрав загін Олексі. Дмитро Соколовський та його повстанці користувалися великим авторитетом серед інших повстанських загонів та місцевого селянства. У 1917 р. родина Соколовських заснувала у своєму селі Горбулів гімназію, яку за власний кошт і утримували. Загін Дмитра Соколовського воював не тільки на Волині, але й на Київщині і Поділлі. Штаб загону Дмитра Соколовського очолював його 67–річний батько Тимофій, а сестра Олександра — учениця 4–го класу гімназії, майбутня отаманша Маруся — була зв'язковою. У боях з більшовиками повстанці здобули багато зброї, яку віддавали в інші загони, озброюючи повстанців. У своєму рідному селі Дмитро створив зброярню, яку селяни називали «рушничний верстат».

4 квітня 1919 р. у Харкові Рада Народних Комісарів оголосила отаманів Соколовського, Гончаря (Батрака) і Орловського поза законом. У постанові зазначалось: «В районі Радомишльського повіту — Соколовський і в районі Мотовилівки. Поміж Фастовим і Васильковим (у волостях: Мотовилівській, Оленівській, Марянівській, Оскерівській, Сквирсь-

кій, Кортнівській, Димівській, Черноградській і інших) — Гончар (Батрак), що називав себе українським лівим соціалістом–революціонером, а також само у районі Білої Церкви якийсь Орловський, бувший старшина, утворили банди грабінників, гвалтують мирне населення, розстрілюють і грабують, ведуть людожерне цькування євреїв.

За повстання проти Робітничо–Селянської влади і порушення державної влади, що виявляється грабунками і гвалтами над мирним населенням, Соколовського, Гончаря (Батрака) і Орловського оголошено поза законом»

(Збірник законів та розпоряджень Робітничо–Селянського Уряду України — 1919 р. № 35., ст. 501–502.)

За голову отамана Дмитра Соколовського більшовицька влада встановила винагороду сім мільйонів рублів. Але охочих до злочинних грошей довго не було. І все ж знайшовся перевертень, який спокусився на ці юдині мільйони та організував підступне вбивство отамана. Трагедія сталася в одній з кімнат гімназії, де проживав з сім'єю отаман. Коли родина з старшинами і вчителями гімназії сіли вечеряти, пролунали постріли у вікно і до кімнати було вкинуто кілька бомб. Після пострілів дружина з сином Євгеном і братом отамана Василем вибігли з кімнати, отамана ж пошматовано бомбами. Та недовго тишився Матей (справжнє прізвище Мазур) більшовицькими мільйонами. Односельці впіймали зрадника і до смерті забили киями. На запланований на 11 серпня похорон отамана збирались не тільки місцеві жителі, але й селяни навколишніх сіл. На похоронну процесію налетів (кимось проінформований) більшовицький каральний загін.

Повстанцям і брату отамана вдалося відбити нападників і труну з останками Дмитра Соколовського поховали в лісі. Останнє місце спочинку славного отамана — цвинтар с. Корчівка нинішнього Черняхівського р–ну Житомирської області.

(Завальнюк К., Стецюк Т. Українська амазонка Олександра Соколовська (отаманша Маруся). — Вінниця, 2010. с. 27–30.)

Керівництво повстанським загonom загинлого Дмитра перебирає його старший брат Василь. Серед повстанців Волині, Київщини і Поділля його загін називають Повстанською бригадою ім. Д. Соколовського. Разом з Василем у бойових операціях бере участь і його батько. Сестра Олександра, яка добре володіла словом, ходить по селах, агітуючи селян у повстанські загони. Блискучими були наступальні акції повстанців загону Соколовського. Зокрема в історичній літературі відзначається, що 25 серпня 1919 р. повстанці Соколовського допомогли війську УНР визволити Житомир, а через 2 дні з корпусом УГА очистили від російських окупантів Брусилів.

Підступом і зрадою Дмитрового кума Т. Олексієнка отамана було схоплено і передано Радомишському ЧК, де Василь Соколовський був закатований. Так родина Соколовських поклала на

вітвар визволення України життя ще одного — третього сина. Четвертий син Степан не міг взяти зброю в руки, оскільки вибрав шлях священика — був настоятелем церкви у с. Янівка на Потіївщині.

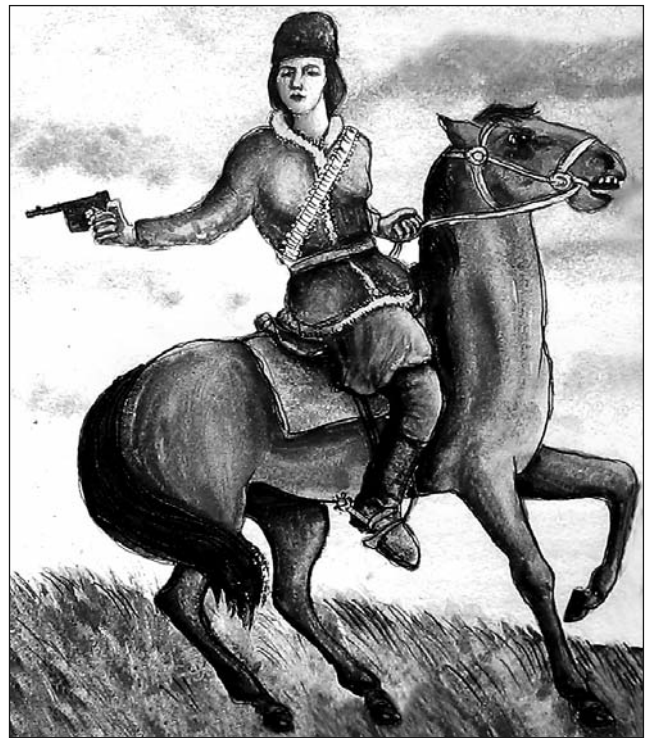
(Завальнюк К., Стецюк Т. Українська амазонка Олександра Соколовська (отаманша Маруся). — Вінниця, 2010 р. с. 33–34.)

Повстанську родинну естафету перебирає 16-річна гімназистка Олександра Соколовська, яка, очоливши повстанський загін у 300 шабель та 700 багнетів, бере на свої дівочі плечі весь тягар повстанської війни в регіоні.

В оповіданні К. Поліщука «Отаманша Соколовська» подається розповідь самої Соколовської: *«Життя мене змусило стати отаманшою. — Всі люди, що знаходяться зараз біля мене, дісталися мені в спадщину після мого брата, якого замордували червоні. Якийсь час людьми керував мій батько, але і його спіткала та сама доля, тоді вже я мусила взятися за діло. Нічого було робити, коли всі в один голос кричали: «Немає Соколовського, то хай Соколовська атаманствує! Інших отаманів не хочемо!..» Я згодилась лише для того, аби помститись за мої втрати. Ви думаєте, що мені потрібна війна? Що мені у ній? Я жінка ще молода, я хочу жити, але що робити? Все, що тільки було у нас, розбито і розграбовано. Спалили навіть ту школу, де ви колись вчителювали. Коли почалась революція, батько мій почав працювати у «Селянській Спілці». Він дуже жалкував, що колись так вчинив з вами, але він зробив так для мене. Оберегівав. Боявся, щоб я не покохала вас. Ну, а нині, як бачите, мене оберегати нікому, а навпаки... Я оберегаю... Майте на увазі, що починаючи від цього села і аж до самого Радомишля, скрізь і всюди мої села і мої люди. Вже не один раз нападали на них червоні, але нічого з того не вийшло. Тепер вони готують напад на моє рідне село, будучи впевненими, що я там, а я готую на них наступ тут.»*

(Поліщук К. Отаманша Соколовська. — Львів, 1922. — 45 с.)

Повстанський загін Марусі Соколовської діяв і на Поділлі. За архівними документами прізвисьце отаманші згадується, як учасниці наради отаманів у Германівні, де були присутні отамани Лихо, Ангел, Голуб, Кармалюк та інші. Восени 1919 р. відбулись бої повстанців Соколовської біля подільських сіл Сміла і Петриківці нині Хмельницького району. Є відомості про участь Соколовської та інших повстанських отаманів у нараді про створення спільного з більшовиками антиденікінського фронту. З цього приводу навіть було створено спеціальну комісію для переговорів. Комісія засідала у Козятині. Від повстанців до неї увійшли Ангел і Шумський. При більшовицькому командуванні був створений дорадчий орган, до якого увійшли отамани Ангел і П'ятенко. Ця українська наївність довела до того, що більшовики почали роззброювати повстанців і арештовувати отаманів.



**Соколовська Олександра** (отаман Маруся), очолила повстанський загін після смерті брата Дмитра. Розстріляна більшовиками в 1921 р. поблизу Житомира разом з нареченим — отаманом Куровським (Малюнок І. Огородника)

Великого розголосу набули бої Соколовської з білими під Фастовом і Мотовилівкою в листопаді 1919 р. Якщо під Фастовом бій був успішним, то під Мотовилівкою повстанці наштовхнулись на переважачі сили денікінців і змушені були відступати. Маруся зі своїм ад'ютантом Шабатуркою та повстанцями у с. Тиха Балка зібрали у селян борони і поскладали їх у калюжах сільської дороги вістрям догори. Це дещо затримало денікінську кінноту і повстанці змогли відступити.

(Завальнюк К., Стецюк Т. Українська амазонка Олександра Соколовська (отаманша Маруся). — Вінниця, 2010 р. с. 33–34.)

На цьому обриваються будьякі відомості про подальшу долю отаманші Марусі. Існує безліч легенд та різних версій про її загибель. В одних Маруся Соколовська була вбита власним ад'ютантом. В других — Маруся була схоплена і розстріляна більшовиками десь під Житомиром. Твердили, що Маруся зі своїм нареченим, теж повстанським отаманом, Оверком Куровським перебувала десь в Румунії або в Польщі у таборах інтернованих, а потім виїхала до Канади. Старожили рідного села Горбуліва навіть раділи, що бодай одній Марусі з славного роду Соколовських та вдалося вижити. Дійсно, герої не вмирають, вони живуть у легендах і народних переказах. Про долю її нареченого

О. Куровського відомо, що загинув він під час таємного переходу кордону при поверненні до України в 1925 р.

У чекістських документах українських повстанців часто звинувачують у єврейських погромах. Це недаремно, адже окремими таємними більшовицькими циркулярами наказувалось широко висвітлювати випадки погромів та обов'язково їх приписувати українським націоналістам — повстанцям. Водночас замовчувалися погроми, вчинені «білими» та «червоними» росіянами під гаслом «Бей жідів, спасай Росію». Разом з тим, численні архівні документи свідчать про активну участь євреїв у масових репресіях щодо українців.

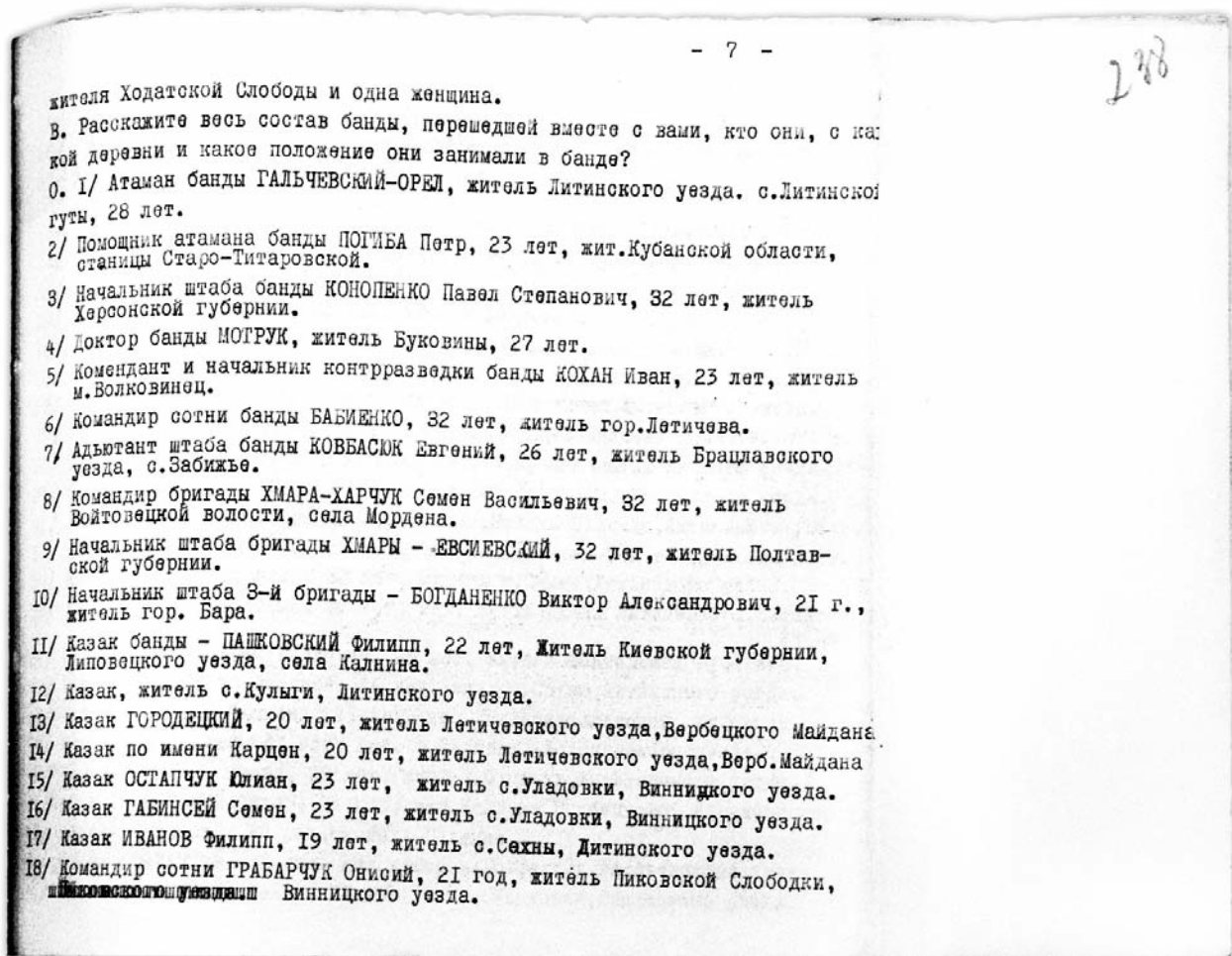
Гальчевський Яків — Орел — повстанський отаман, полковник Армії УНР, командувач повстанськими силами Правобережної України (1922–1923 рр.), який найдовше боровся з окупантами на Поділлі і Волині писав:

*«Жиди по містах і містечках тримали наше селянство в економічній і торговельній залежності, а потім утворили кадри большевицького урядовництва, судівництва, міліції і грізної черезвичайки.*

*Все разом жидівство в Україні зіграло ганебну й жахливу роллю. Воно судило, катувало, в'язило й розстрілювало наш народ, а саме кричало «Гвалт! Погром!» А надалі то всі жертви, які понесла наша нація від жидів, на 5 млн. перевищує все жидівство у світі».*

З початком суцільної колективізації селянський рух на Волині активізується. В губернії відбувається 6 великих повстань, у яких беруть участь по 4–6 сіл і цілі райони. З 35 районів Волині 25 охоплені стихійними виступами селян («волинками»). У Чуднівському районі всі села охоплені стихійними виступами селян («волинками»). У Ружинському районі за участь у стихійних виступах селян («волинках») репресовано 600 селян. У Черняхівському районі підпільна повстанська організація, як вказано в паспорті «петлюровская», ліквідована карателями в 1932 р. Тоді було арештовано 150 осіб.

Як зазначається у чекістських звітах, впродовж 1928–1939 рр. у всіх районах Волині були повністю знищені організації, а в селах — осередки СБУ, УНЦ, ПОВ та інші підпільні повстанські організації.



Поіменний склад загону Я. Гальчевського 1922 р. (ст.1, 2, 3)  
ГДА СБУ, ф. 13, спр. 1093, арк. 238–240.



- 19/ Казак КОРОЛЬ Антон, 22 лет, житель м.Филиявы, Литинского уезда.  
 20/ Казак по имени Иван, 22 лет, житель с.Сахны, Литинского уезда.  
 21/ Казак ПОЛЕЩУК Тимофей, 20 лет, житель с.Майдан-Стасева, Литинского уезда.  
 22/ Казак ЛЕТСКИЙ Феодосий, 19 лет, житель с.Пидосы, Литинского уезда.  
 23/ Казак СТРЕЛЕЦКИЙ Терентий, 26 лет, житель гор.Хмельника.  
 24/ Казак по имени Корней, лет 20, житель села Сахны, Литинского уезда.  
 25/ Казак КОВАЛЬ Стефан, 22 лет, житель Галиции .  
 26/ Казак ДРЕМБЛЮГА, 20 лет, житель с.Ивчи, Литинского уезда.  
 27/ Казак по имени Коотя, 21 год, житель с.Сахны, Литинского уезда.  
 28/ Казак ВИШТАЛЮК Яков, 20 лет, житель с.Зиновинец, Литинского уезда.  
 29/ Казак ШЕРШОВ Григорий, 26 лет, житель Майд-Сахнянского, Литинского у.  
 30/ Казак ОСАДЧУК Григорий, 30 лет, жит. с.Хусиковцы, Литинского уезда.  
 31/ Казак ШВЕЦ Петр, 22 лет, жит.Шиковской Слободки, Винницкого уезда.  
 32/ Казак ПОЛЯРУШ Ахтемон, 22 л., жит. с.Майдан-Стасева, Литинского уезда.  
 33/ Казак ПОЛЕЩУК Алексей, 25 лет, житель с.Майдан-Стасева, Литинского у.  
 34/ Казак СИНДЗЮК Василий, 32 лет, житель с.Сахны, Литинского уезда.  
 35/ Казак ВОВНЮК Прокофий, 20 лет, жит. хут.Майдана Литинецкого, Литинского уезда  
 36/ КАЗАК НАДИЯ Андрей Павлович, 25 лет, житель Полтавской губернии.  
 37/ Казак ГРИГОРЕНКО Василий, 26 лет, жит. с.Сахны, Литинского уезда.  
 38/ Казак по имени Василий, 25 лет, жит.Екатеринославской губернии.  
 39/ Казак ДИДЕР Петр, 23 лет, жит. с.Гармаки, Летичевского уезда.  
 40/ Казак МОЧАРНЫЙ Франц, 20 лет, жит. с.Суповки, Могилевского уезда.  
 41/ Казак ГОРОДЕЦКИЙ Сидор, 21 год, жит.Майдана Вербецкого, Летичевского у.  
 42/ Казак галичанин, 24 лет, житель Галиции .  
 43/ Казак БОДРЕЦКИЙ, 21 год, жит.хуторов Бобрецьких, Летичевского уезда.  
 44/ Казак КОРНИЛИШИН Федор, 27 лет, жит.с.Уладовки, Винницкого уезда.



Яків Гальчевський,  
отаман Орел.

- 45/ Казак РОЖНЕГОВСКИЙ Альбин, 27 лет, житель с.Уладовки, Винницкого у.  
 46/ Казак КОСТЮК Порфирий, 22 лет, житель м-ка Дьяковцы, Литинского у.  
 47/ Казак по кличке ПУЛА, 23 лет, житель с.Майдан Стасев, Литинского у.  
 48/ Казак РОРОГА Иван, жит.с.Литинки, Литинского уезда, 35 лет.  
 49/ Казак ХАРЬКОВЫЙ Василий, 25 лет, жит. с.Сахны, Литинского уезда.  
 50/ Казак Покитка Иван, 26 лет, жит. с.Майдана Стасева, Литинского уезда.  
 51/ Казак ПОЛЕЩУК Василий, 35 лет, жит. с.Зуглы, Литинского уезда.  
 52/ Казак ТОПОРОВСКИЙ Никита, 28 лет, житель с.Сахны, Литинского уезда.

- 1/ Казак ВЗРНИГОРА Яков, 36 лет, жит. с.Багриновцы, Литинского уезда  
 2/ Казак ШВЕЦ Петр  
 3/ Казак РОРОГА Иван  
 4/ Казак ПАШКОВСКИЙ Филипп  
 5/ Казак жит.с.Багриновцы  
 6/ Казак ОСТАПЧУК Юлиан  
 7/ Казак РОЖНЕГОВСКИЙ Альбин

Протокол на семи листах мне прочитан в чем и расписываюсь  
 (КОРНИЛИШИН)

27 ноября 1922 года  
 м-ко Волковинцы

Опросил: предгубчрезтройки КОСТАНДОГЛО

С подлинным верно: начштаба Подгубчрезтройки подпись

УКГБ при СМ УССР по Винницкой области,  
 арх.след.дело № 12197, л.д. 48-50



**Шевчук Костянтин**, повстанець загону отамана Сірка. Емігрував у Румунію, в 1929 р. повернувся, в 1932 р. заарештований і засуджений до 3-х років. Подальша доля невідома



**Галюк—Киріяченко О. Ф.**, повстанець, дружина отамана Галюка, заарештована в 1930 р., подальша доля невідома

### Статистичні дані про національно-визвольний рух 1917–1932 рр. на Волині

1. Кількість підпільних організацій та їх осередків — **76**
2. Кількість повстанських загонів — **97**  
з них: відомих — **45**  
невідомих — **52**
3. Кількість селянських повстань — **9**  
1918–1924 рр. — **3**  
1928–1932 рр. — **6**
4. Кількість районів, охоплених стихійним виступами селян («волинками») 1928–1932 рр. — **23**  
з них з фізичною розправою над радянським керівництвом — **3**
5. Кількість волостей, де діяли антибільшовицькі загоны самооборони 1917–1920 рр. — **27**.



Українські офіцери й викладачі біля школи ім. Т. Шевченка 1919 р.



БАШТАННИЙ Є. М.  
керівник



КОРИМ'ЯКА М. Г.



СЕВЕРИНЧУК П. В.



РУДЕНКО В. С.



ГУЛЬКО І. Т.



ГУЛЬЧЕНКО М. Я



КРЮЧОК В. Г.



ОКОЛОДКО А. Г.

Повстанці Волині



**Ферфецький Антон**, повстанець, зведений брат отамана Гальчевського, схоплений при спробі перейти кордон. У 1931 р. засуджений до страти



**Вознюк Петро**, повстанець загону Шепеля, амністований 1921 р., засуджений в 1932 р. до 5 років

**Найбільш відомі повстанські загони, що діяли на Волині**

- |                     |                   |                   |                      |
|---------------------|-------------------|-------------------|----------------------|
| 1. Антонюка         | 16. Гоцака        | 31. Маркова       | 47. Солов'я          |
| 2. Ангела           | 17. Віденка       | 32. Марусі        | 48. Соколова         |
| 3. Бабича           | 18. Журавського   | 33. Махна         | 49. Соколовського В. |
| 4. Авери            | 19. Жмудя         | 34. Мельника      | 50. Соколовського Д. |
| 5. Балах–Балаховича | 20. Козловського  | 35. Мордалевича   | 51. Соколовського О. |
| 6. Бесараба         | 21. Заїки         | 37. Огородника    | 52. Сороки           |
| 7. Богатиренка      | 22. Заклінка      | 38. Орлика        | 53. Струка           |
| 8. Валушки          | 23. Закусила      | 39. Орловського   | 54. Суботського      |
| 9. Верпаховського   | 24. Зухи          | 40. Потановського | 55. Творського       |
| 10. Воловського     | 25. Івасюка       | 41. Прейзера      | 56. Тютюнника        |
| 11. Гальчевського   | 26. Ковалевського | 42. Прокопенка    | 57. Філонського П.   |
| 12. Гарася          | 27. Крючковського | 43. Пятенка       | 58. Чернова          |
| 13. Глазюка         | 28. Кузбаського   | 44. Редчиці       | 59. Шепеля           |
| 14. Гончара         | 29. Куравського   | 45. Рудого        |                      |
| 15. Гордія          | 30. Лисиці        | 46. Сака          |                      |

Список складений за паспортами областей (ГДА СБУ. Ф.13, спр. № 457, № 462, № 452.)

СОВ. СЕКРЕТНО

**Українська ССР, Іттомірська область**

(наименование республики, края, области, округа)

**Ярунський район** (наименование города, района)      **с. Ярунь** (центр района)      **Льво-Западна ж.д.** (наименование жел. дороги)      **ст. Новоград-Волинська** (наимен. ближайшей ж.д. станции)      **12 км**      **36 км** (до ст. жел. дор. до респ. кр.-депт. (расстояние в км))

**602 кв. км.** (территор. района в тыс. кв.км)      **28** (число сельсоветов)      **35.800 га** (посевная площадь в тыс. га)      **100%** (%коллективизац)(кол-во инд.хоз-в)      **Сельскохозяйственн** (направление района)

Население в тыс.			Состав населения по национальностям в тыс.				Учебные заведения						
Городского	Сельского	Итого	В том числе		Русских	Нац-тей давней республики	Нац-тей народов СССР	Других нац-тей	Количество	Высших	Средних	Неполн. средних	Низш
			Рабочих	Служащих									
-	31000	31000	800	1200	<b>давших и о в</b>				Учеби. заведений	-	2	14	24
-	33908	33908							Учащихся	1208	3998	248	

Сведения о промышленности и строительстве			Сведения о совхозах, колхозах и МТС											
Наименование предприятий, новостроек, разработок, характер производства и строительства			Количество		Количество совхозов, колхозов по их направлению и наименованию МТС	Посевная площадь в тыс. га	Количество							
			Рабочих	Служащих			Рабочих	Служащих	Комбайнов	Тракторов	Лошадей	Крупн. рогат. скота	Свиней	Овец
-					<b>Колхозов .....30</b>	<b>31000</b>	-	-	-	-	<b>3630</b>	<b>8500</b>	<b>1800</b>	
					<b>Песчановая МТС.....</b>	-	<b>32</b>	<b>31</b>	<b>2</b>	<b>26</b>	<b>2</b>			
					<b>Яруньская МТС.....</b>	-	<b>167</b>	<b>31</b>	<b>2</b>	<b>43</b>	<b>4</b>	<b>4</b>		

**ПРИМЕЧАНИЕ:** числителем обозначено количество населения в настоящее время, знаменателем - количество населения до начала Отечественной войны.

Краткая политическая и экономическая характеристика

Яруньский район в годы гражданской войны находился под оккупацией немецко-белопольской интервенции. После изгнания интервентов на территории района оперировало ряд политических сил - "СОКОЛОВСКОГО", "ЗАЙКИ", "ПЕТЛИВЧИ" и др., которые формировали и пополняли за счет отсталого местного населения.

В период массовой коллективизации имели место волнения, которые были организованы кулаками и а/с элементом в ряде сел района. В 1935 г. было вскрыто и ликвидировано ряд к/р националистических повстанческих организаций, в связи с этим тогда же было произведено высылание неблагонадежного элемента в Среднюю Азию.

После изгнания немецких захватчиков с 1944г. органами госбезопасности репрессировано значительное количество немецких пособников, предателей и изменников Родины, а также членов ОУН и их пособников.

Особенности района, города

Территория района представляет равнину, покрытую значительными лесными массивами.

Район был временно оккупирован захватчиками с июля 1941г. по январь 1944г.

" 31 августа 1950г.  
(дата составления)

Зам. нач. УМГБ по кадрам  
**ПОЛКОВНИК** *К. КАЛЮТА*  
(должность и подпись составителя)